

Вихованець Тарас

УДК 94(477)-055.2

ЗАПОВІТ КНЯГИНИ АННИ ЗІ ШТЕМБЕРКУ КОСТЧАНКИ ОСТРОЗЬКОЇ

Історія роду Острозьких з огляду на їх неординарну роль в історії Польщі, Литви, Росії, Білорусі та України завжди будила зацікавлення як аматорів-краєзнавців, так і професійних істориків. Не вичерпується інтерес до діянь цієї династії й тепер, коли до наукового обігу залучено вже досить значний масив джерел різного характеру. При цьому потенційно залишається ще велика кількість наративів, епістолярії та документів невідомих широкому загалові істориків. Архівосховища, відділи рукописів бібліотек, фонди музеїв згаданих вище держав зберігають досить велику кількість джерел, так чи інакше пов'язаних з історією цього роду та його резиденції – міста Острог. Завданням істориків-археографів є подальше систематичне залучення до наукового обігу матеріалів, що стосуються дому Острозьких, серед яких і такий специфічний вид документів, як тестаменти, або заповіти.

Заповіти являють собою особливий тип приватних документів, які покликані були втілити у життя волю покійного шляхом регламентації дій найближчого (і не тільки) оточення небіжчика. Спорядження заповітів було не просто жестом людини, що готувалася перейти до іншого світу, а й рисою, котра визначала тогочасну шляхетську ментальність та світоглядні орієнтації¹. Зазвичай такі документи склалися за сталою схемою, яка вписується у рамки дипломатичного аналізу джерел такого типу. Окрім іншого, тестаменти стають у нагоді при окресленні клієнтурного оточення патрона, "рівня симпатії" до тих чи інших служебників, а також до окремих духовних установ, встановленні фінансових взаємин автора тестаменту тощо.

Комплекс заповітів родини Острозьких зберігся, на жаль, не повністю. Теоретично про існування цілої низки тестаментів не відомо взагалі, хоча ймовірно, що більшість із них просто втрачені з часом. До нас дійшли тексти заповітів Іллі Костянтиновича², Гальшки Іллівни³, Януша-Павла Олександровича⁴ та Анни зі Штемберку Костчанки Острозької, відомо про те, що були складені тестаменти Костянтина Івановича⁵, Анни-Алоїзи Олександрівни Ход-

кевич (Острозької)⁶. Т. Кемпа згадує також тестамент Костянтина Костянти-новича молодшого⁷. Можна припустити, що деякі тестаменти ще продовжують залишатися невідомими.

Біографія Анни Костчанки Острозької в історіографії представлена не так розлого, як, скажімо, К.І. Острозького чи К.-В.К. Острозького, проте у загальних рисах вона окреслена більш-менш достатньо, а тому докладніше зупинятися на ній тут не будемо⁸.

Розглядуваний нижче заповіт Анни зі Штемберку Острозької, імовірно, не був першим заповітом у її житті. Г. Ковальська у біографічному нарисі, присвяченому Острозькій, згадує про заповіт княгині, написаний у 1624 році, згідно з яким вона призначала "на побожні цілі" 20 000 злотих польських. Серед обдарованих були, окрім інших, пшеворські бернардини, каплиця св. Яцка у краківських домініканів та вісницькі кармеліти⁹. На жаль, повний текст цього документа та його місцезнаходження нам поки що невідомі.

Публікована нижче копія тестаменту Анни Острозької зберігається у Головному архіві давніх актів у Варшаві (Польща) у збірці Чоловського під №626 на арк. 30-32. На арк. 30 зліва угорі – рік "1634", справа там само напис – "X. Ostrogska".

Стан збереження документа посередній, певна кількість тексту втрачена з огляду на розрив у місці горизонтального згину. Крім того, у багатьох місцях документ почорнів. Ці фактори, а також не зовсім чіткий скоропис у кількох місцях не дозволяють відчитати текст взагалі, а деякі слова прочитуються сумнівно й тому подаються зі знаком (?). Відтворення скорочених слів та місця втраченого чи непрочитаного тексту подаються у квадратних дужках []. Стягнені вирази типу JMśc уніфіковано до загальноновживаних у джерелах форм. Орфографію джерела збережено, де потрібно – додано діакритичні знаки, для полегшення сприйняття тексту розміщено знаки пунктуації.

Тестаменти мають традиційну для європейської дипломатики тричастинну структуру: вступний протокол чи інвокація – звернення до Бога; контекст, який складається з аренги – відомостей про підстави укладення документа, диспозиції – оголошення основних положень розпорядження, санкції – загрози покарання порушникам заповіту, корроборації – вказівки на засоби засвідчення документа; заключний протокол – зазначення дати та місця написання документа¹⁰. Хоча структура таких документів була переважно однотипною, іноді можемо спостерегти між ними певні відмінності та риси, якщо б так можна було сказати, певної оригінальності.

Розпочинається заповіт Анни Острозької класично інвокацією "W umię Oуca y сына y Duchа Przenaświętszego". Наступна частина,

аренга, чи мотивація укладення заповіту, як така відсутня. Натомість заповідачкою відразу визначається екзекутор, або виконавець, тестаменту. Ним повинен був стати зять Анни Острозької, чоловік її дочки Софії – руський воевода Станіслав Любомирський. При чому вказівка на призначення останнього екзекутором у тексті тестаменту повторюється двічі – на початку та в кінці. Цікаво, що сентенція санкції, на відміну від класичного формулювання, у розглядуваному тестаменті висловлена з точністю до навпаки: “Zadnemі przeklenstwy ani pogroszkami sądu Boskiego nieobowiązuię JMści, ale powem, a zda mi się skutecznieszem, sposobem, JMści obowiązuię, to iest związkіem miłości synowski” – авторка мотивує заохочення до виконання її заповіту не шляхом навіювання страху на суді у вічності, як це характерно для більшості тестаментів, а синівською любов’ю екзекутора до княгині¹¹.

Місцем поховання Анни Острозької повинна була стати каплиця святого Хреста в костьолі отців єзуїтів у Ярославі. Княгиня подбала, щоб після її смерті “якнайбільше” було відправлено святих мес та роздано ялмужни, тобто милостині, що є класичним розпорядженням для багатьох тестаментів.

Далі йдуть вказівки щодо вирішення певних фінансових питань княгині, зокрема боргів.

Опіку над низкою духовних установ, серед яких “Kościoły wszystkie w Maietności moiey”, парафіяльний костьол у Ярославі, Ярославський єзуїтський колегіум та, ймовірно, кляштор бенедиктинців у Ярославі (“Panny zakonne”) Анна зі Штемберку заповідала “potomki... Katholickie”, “Miłościwy łasce y obronie Ich Mści”, маючи на увазі доми своїх нащадків. Тут же зазначалося, що 10 000 злотих мало відійти на “domurowanie klasztoru Pannań zakonnem tu w Jarosławiu”, а інші 10 000 злотих мали бути віддані на вівтар у каплиці Хреста в Ярославі, де, як говорилося вище, мала бути похована сама тестагорка. Певні суми заповідано для костьолу Найсвятішої Діви Марії, до каплиці(?) святого Яцка у Кракові, вісницьким кармелітам тощо. Загалом, подібні риси релігійності та побожності характерні для більшості тестаментів не лише вищих прошарків тогочасного суспільства.

Тут же в заповіті Анна Острозька як турботлива мати висловила цілу низку благословінь, зокрема сімействам Станіслава Любомирського, Томаша Замойського та дочці Анні-Алоїзі Ходкевич, заповівши їм любов та злагоду “nie tylko domąm Ich Mści spolnem rozżyteczną, ale naprzod czci(?) Boski, obronie Kościoła Bożego, Ouczynie...”

Завершується заповіт місцем та датою складення – в Ярославі, 1 лютого 1634, а також словами: “Anna z Sztemberku Xiężna Ostrogska

Woiewodzina Wołyńska ręką swą”. Оскільки документ не є оригіналом, то унизу під ним справа від вказівки на авторство зазначено: “Tu pieczęc”, що вказує на прикладення до оригіналу у цьому місці печатки.

Як видно з тексту заповіту, останній мав доповнюватися одним або двома реєстрами, проте про них на сьогодні більше нічого не відомо.

Заповіт є важливим джерелом з історії дому Острозьких і заслуговує на використання як у спеціальних розвідках, так і в синтетичних працях з історії цієї князівської династії.

Примітки:

1. Kuchowicz Z. *Obyczaje i postacie Polski szlacheckiej XVI-XVIII wieku.* – Warszawa, 1993. – S.244.

2. *Archiwum książąt Sanguszków w Sławucie* /Wyd. przez B. Gorczaaka. – Lwów, 1890. – Т.ІV. – S.206-209. – аСLXII; Франко І. Шість записів князя Іллі Костянтиновича Острозького з р. 1535-1540 //Зібрання творів у 50-ти томах. – К., 1983. – Т.39. – С.144-160; Абросимова С. Заповіт Іллі Острозького в Литовській Метриці //Матеріали VII-IX науково-краєзнавчих конференцій “Остріг на порозі 900-річчя”. 1996-1998 роки. – Остріг, 2000. – С.5-6.

3. Заповіт княжни Гальшки Острозької. 1579 р., березня 16 /Підгот. Л. Демченко //Острозька давнина: дослідження і матеріали. – Львів, 1995. – Т.1. – С.110-111; Яковенко Н. Цікавий документ //Жовтень. – 1985. – №2. – С.128; Шишкін І. Особливості структури тестаменту Гальшки Острозької //М-ли VII-IX науково-краєзнавчих конференцій “Остріг на порозі 900-річчя”. 1996-1998 роки. – С.148-149; Публікація заповіту Г. Острозької, підготовлена Л. Демченко, неповна, оскільки в об’яві в лугських земських книгах початкова частина заповіту не збереглася. Під час роботи в Головному архіві давніх актів (Варшава) нам вдалося натрапити на дві повні копії заповіту Г. Острозької, виконані латиницею та кирилицею (Archiwum Główne Akt Dawnych (Polska). – Archiwum Radziwiłłów. – Dz. XI. – Sygn. 27. – S.73-76).

4. Kus J. Testament księcia Janusza Pawła Ostrogskiego z 1619 r. //Zeszyty muzealne. – Jarosław, 1998. – Т.ІІ. – S.19-21, 116-119; Rok Pański 1619. Śmierć i testament X. Janusza (Хроніка Острозької парафії) /Відчит. Т.Вихованець // Волянина з Волині = Woianie z Wołynia. – 2000 – Ч.1 (32). – січень-лютий. – С. 44-47; Центральний державний історичний архів України у м. Київ. – Ф.2227. – Оп.1. – Спр.710. – Арк.13зв.-14; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. – Радз. 181 /VI, 4. (ч. 2) – Арк. 4зв.-5.

5. Ульяновський В. Відоме і невідоме з біографії та діяльності князя К.І. Острозького //Острозька давнина... – Т.1. – С.24.

6. Левицький О. Анна-Алоїза, княжна Острожская // Киевская старина. – 1883. – Т.VII. – С.361-365.

7. Kempa T. Dzieje rodu Ostrogskich. – Toruń, 2002. – S.126.
8. Kowalska H. Ostrogska z Kostków Anna (1575-1635) //Polski Słownik Biograficzny. – T.XXIV. – S.478-479; Gottfried K. Anna Ostrogska wojewodzina wołyńska. – Jarosław, 1939; Jarosław // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995 /Opr. Grzebień L., SJ. – Kraków, 1996. (online: <http://www.jezuici.krakow.pl>); Вихованець Т. „Казання” Якуба Собеського при похованні Анни Костчанки Острозької //Записки Наукового товариства ім. О. Оглоблина. – Острог, 2003. – Вип. II. – С.85-94; окремі аспекти біографії Анни Острозької див.: Kus J. „Wielkie, ale krótko trwałe ouczyszny nadzieje...” Adam Konstanty i Janusz Paweł książęta Ostrogscy, wojewodzice wołyńscy // Zeszyty muzealne. – Jarosław, 1998. – Т.ІІ. – S.7-21; Вихованець Т.В. Костянтин і Януш Олександровичі Острозькі. – Острог, 2001; Długosz J. Podział latyfundiów Ostrogskich w roku 1621// Acta universitatis Wratislaviensis: Historia XVI. – Wrocław, 1969. – s.108. – S.3-15; Makara J. Dzieje parafii jarosławskiej od początku do 1772 r. – Jarosław, 1936 та ін. Окрім названого вище “Казання” Я. Собеського див. також панегірики А. Острозької: Mucharski Piotr. Rytm wesoly ... (на прибуття до Кракова Анни з Штемберка Олександрової Острозької). – S.a., s.l. [близько 1609 р.]; Czarnocki Wojciech SJ. Malogranat abo kazanie przy exequiach ... Anny z Sztemberku Xiężny Ostrogskiej ... miane w Jarosławiu ... 9 stycznia R.P. 1636. – Kraków, W drukarni Dr Franciszka Cezarego [1636]; Hińcza Martin SJ. Złota korona abo kazanie na pogrzebie ...Xiężny Anny z Sztemberku Ostrogskiej... dnia 7 stycznia roku 1636 w kościele jarosławskim Societatis Jesu. – Kraków, W drukarni Dr Franciszka Cezarego 1636; Wierowski W. Nieśmiertelności nagrobek... (на смерть Анни з Штемберка Острозької). – Kraków, 1636; Monumentum gloriae magnis manibus Annae a Stembergk Ducissae in Ostrog... a ...juventute Collegii Jaroslaviensis Societatis Jesu erectum. – Sracoviae, In officina Andreae Petricovii 1638 (перелік панегіриків подано за: Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. – К., 2002. – С.258-269.);
9. Kowalska H. Ostrogska z Kostków Anna. – S.479.
10. Демченко Л. Волинські тестаменти XVI ст.: дипломатичний аналіз //Наукові записки: Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К., 1997. – Том. 2. – С.35-36; див. також: Borkowska M. Dekret w niebieskim ferowany parlamencie. Wybór testamentów z XVII-XVIII wieku. – Kraków, 1934; Каштанов С.М. Русская дипломатика. – М., 1988. – С.169-193.
11. Порів.: Демченко Л. Волинські тестаменти XVI ст.; Заповіт княжни Гальшки Острозької. 1579 р., березня 16. – С.111 та ін.

Додаток:

Тестамент волинської воєводи княгині Анни зі Штемберку Костчанки Острозької 1634 р., лютого 1.

W ymię Oyca y сына y Ducha Przenaświętszego

Zaczynam testament ostatni woli moiey przy zdrowiu dobrem y baczeniu zupełnem własną ręką moią pisany. Prosząc Pana Boga mego, aby mi dał taką łaskę, żebym wszystko według woli iego Boski rozrządziła, ku więszy cci y chwale iego Boski y aby dał taką wagę proźbą moiem, które tu położę, żeby JMśc Pan Woiewoda Ruski1, którego czynię Executorem ty ostatni woli moiey, wykonać prętko z miłością synowską raczeł. Żadnemi przeklenstwami ani pogrozkami sąndu Boskiego nieobowiażuię JMści, ale nowem, a zda mi się skutecznieyszem, sposobem, JMści obowiażuię, to jest związkiem miłości synowski, którąm zawsze znała, po śmierci poznam pewnam, a tu jest próba wiernego przyjaciela. Proszę, żeby JMśc te wszystkie rzeczy niży położone iako naprędzę po śmierci moiey wykonać raczył.

Dziękuię wprzod Bogu memu za wszystkie dobrodzieystwa mnie uczynione. A naprzod proszę, skoro się rozłączy dusza z ciałem, aby iako naywięcy Mszy świętych odprawowane były za mię y przez wszystek czas asz do pogrzebu, a oto proszę iako naypilni, aby prętko oddać ziemię ziemi2. Mieysce pogrzebu w Kościele Oyców Jezuytów w kaplicy Krzyża świętego, pod którym mię(?) tesz tu żyjącą mieć Bóg raczył. Porzątkiem Chrześciańskim a offiar(?) iako naywięcy coby na koszty niepotrzebne obrócić się miało, iałmużny na ubłaganie gniewu Bożego, aby miłościw byđz raczył Pan Bóg zapłatą bęndzie. Długi coby bes zapisów, acz y tych niewiele, znaleść mogli w Mieście albo Rzemiesnikom y inszem o których wie Pan Kalenkowicz3, któreby się prawdziwo pokazały, proszę unizenie zapłacić.

Pani Podkanclerzyny4 za Bostrachany(?), którychem była wzięła kilka na potrzebę swą, dać sześć set złotych.

Materyi niedobranej na kilka [...]5 złotych półtora tysiąca.

Za łancuszki niedano dla [...]6 złotych.

Pannie Xieni Jarosławski [...]7]ysiąc oddać com winna.

To tesz powinna nagroda [...]8m które na kartce osobny spisze y tu przyszyie, ręką moią własną spisany reiestrzyk, a dla odmiany sług, albo tesz często iem sama(?) nadgrode czyniąc.

Kościół9 wszystkie w Maietności moiey zalecam Ich Mścm pozostałem. Farny kędy ciała Rodziców10 moich odpoczywaią y synów moych11 y ynszych wielu ludzi zacnych przodków moich wszak(?) z łaski Boży potomki

zostawię Katholickie, będzie się każdy z Ich Mści Panu Bogu przysłużyć w rozmnożeniu chwały Boży.

Także y Collegium fundacyi Rodziców moych¹² y kędy ciało moje odpoczywać będzie Miłościwy łasce y obronie Ich Mści.

Panny¹³ zakonne¹⁴ iako nowe szczepki zalecam łasce y obronie Ich Mści y iako więznie Chrystusowe tyże obronie Ich Mści.

Jałmużny na które z pewnego Contractu mego z JMścią Panem woiewodą¹⁵ mam od JMści dziesięć tysięcy, było pierwy dwadzieścia, ale JMśc Pan Podkanclerzy¹⁶ miarkując się z JMścią Panem Woiewodą o tych rzeczach, chciał tesz bydź uczestnikiem tych moych proźb y o świadczeniu miłości synowski po śmierci moiey.

To¹⁷ iest tak, od JMści Pana Woiewody te dziesięć tysięcy na domurwanie klasztoru Pannań zakonnem tu w Jarosławiu¹⁸ te dziesięć tysięcy oddać JMśc będzie raczył.

Dziesięć tysięcy u Pani Woiewodziny Wileński¹⁹ Oycom Jezuytom na ołtarz do kaplicę Krzyża tu w Jarosławiu kędy leżeć będe po śmierci moiey, iako naprędy oddać.

JMśc Pan Podkanclerzy proszę aby tesz dziesięć tysięcy dał, które tak naznaczam, aby iako nayprędy oddane były po śmierci moiey proszę pilnie(?).

Do Kościoła Naświętszy Panny złotych dwa tysiąca na Kaplicę, na murowanie złotych tysiąc, a na ołtarze y ochendostwa złotych tysiąc, drugi [... ..]²⁰ || [Apk. 31] Naświętszy Panny a druga ś. Michała y wszystkich świętych Anyołów. Do świętego Jacka do Krakowa złotych tysiąc oddać²¹.

Do Wisnicza²² na lampę kędy namilsza córka moia P. Woiewodzina Ruska²³ leży Oycom Karmelitaną złotych dwa tysiąca oddać.

Do kościoła farnego złotych dwa tysiąca na ołtarz ś. Michała w kaplicy synów moich²⁴.

Na ochendostwo ołtarza Błogo[sławionego] Jego Mści²⁵ tu w Jarosławiu u Oyców zło[tych] tysiąc oddać.

Do Krzyża ś. Kaplice kędy leżeć będe złotych tysiąc na lampy, a proszę oto uniżenie y powtorę, aby zaraz po śmierci moiey oddane były.

Drobiaszczki niektóre na Krzyrz do ornatu Oycom Jezuytom Jarosławskiem, iesli go urobić nie będe mogła, naznaczam.

Srebro wszystko stołowe y wszystko ynsze co go iedno mam wanne(?), flasze(?) rostrackany(?) y cokolwiek go będzie na Regestrze, który tu w tem testamencie zostawię na ozdobę kościołów napot[...]²⁶lem [...]²⁷ podzięki tak Oycom wiele, iako y Pannań w wadze(?) dostać się ma.

A ysz teraz te wszystkie rzeczy, które mam, daię z sobą wespół z Boga niech się temu żaden nie [...]²⁸, bom przez wszystek ten czas opieki albo raczy usługowania dziatkom moiem na sobie samą nieuczyniwszy dobrze, a wydałam na własne potrzeby dziatek moych wiency nysz(?) ośmkróć sto tysięcy, temi pozostałymi ostatkami sama siebie daruję, abym ie przez ręce sług Boskich

przesławszy znalazła ie [... ..]²⁹. Było by to nierozumnego człowieka ynszem służyć y starać się o dobro ich, a siebe zaniechać. Ynsze drobne rzeczy w moiem tam schowaniu, których iestrz będzie, Pannań zakonnem oddać.

A żebym niezchodziła [...]³⁰ nędze światu abym dziatkom moiem [...]³¹ nagradzając im powolności ich, zostawię Błogosławieństwa Macierzyńskiego. Poczynam od pierworodnych JMści Panu Woiewodzie Ruskiemu synowi memu namilsze [...]³², którego miłość y powolność małam(?) iako do swego y milującego syna, daię Błogosławieństwo [...]³³ z szcudroblivy ręki Boski wylać nań ia [... ..]³⁴ Błogosławieństwo [... ..]³⁵ syny y córki iego³⁶, bo namilsza córka moia, a matka ich poszła iako mam nadzie [... ..]³⁷ błog[...]³⁸awieństwa w niebe(?). Bóg dobrotliwy za powolność iey nadgradza [...]³⁹ zostało przy JMści, y Potomstwie JMści atem wiency powtarzam to błogosławieństwo [...]⁴⁰ że(?) śmierć namilszy córki moiey a Małzonki JMści nie odmieniła powolności(?) y miłości synowski JMści, bo mię podzwignął w ciężarach. Niech mu to Bóg w pociechach po (w?) namilszem Potomstwie iego y zdrowiu dobrem i w sławie niesmiertelny.

JMści Panu Podkanclerzemu y Małzonce JMści namilszy córce moiey⁴¹ Błogosławieństwo moje Macierzeńskie daię, Boski dobroci proszę, aby syna Kochanego i Córki⁴² uchwali na chwałę Bogu i pociechy swe, na które aby długo w zdrowiu dobrem patrzyli proszę Maiestatu Boskiego.

Osierociały Pani Woiewodziny Wileński Córce moiey namilszy doznałam y w podzwignieniu ciężarów miłości(?) iey daię iey moie Macierzeńskie błogo[sławieństwo], aby Bóg dobrotliwy opiekiał się sieroctwem iey a długo(?) iey użyczał zdrowia dobrego.

Tom tesz rozumiała za rzecz potrzebną zalecić IchM Pannań syną miłość, nie tylko domą Ich Mści spolnem pożyteczną, ale naprzod czci(?) Boski, obronie Kościoła Bożego, Oyczyźnie, oto proszę przy uniżonem podziękowaniu moiem Panu Bogu ze nanie(?) patrzę niech iey Bóg przymnaża i grontuie ią iako namocn[iey].

Córkom tesz moiem⁴³ teş miłość zalecam, bo za nią wszystko dobre chodzi kiedy miłość iest między rodzonemi, Bóg bywa błogosławiony.

Panią Woiewodziną sieroctwo iey Ich Mścią(?) zalecam, a iey tesz proszę, aby się oto starać umiała, żeby w zgodzie i w pokoiu się zachowała, a Ich Mści także w pokoiu y w miłości z nią się obchodzili, a spolnie miłowała dziatki Ich Mści tak JMści P. Woiewody, iako y JMści P. Podkanclerzego⁴⁴. Exekutorem Testamentu tego czynię JMśc Pana Woiewodę Ruskiego⁴⁵ Mego Mściiego Pana y Syna prosząc aby iako mi ziący powolność y miłość synowską pokazował, tak y po śmierci całą zachował, wszak mi iest sam JMśc światkiem, że tesz moię miłość Macierzeńską znał niewątpię że ty proźby moiey, albo raczy wszystkim, y od wszystkich Ich Mści stanie się dosyć || [Apk. 32.] Pomacy że po śmierci Xiężny JMści Radziwiłowy Marzałkowy litewski za proźbą iey prętko woła iey w testamencie zostawioną wykonał, tem wiency ia iako Matka tego się spodziewam, zaco tu sławę y pociechi, a w żywocie

wiecznem zapłatę y sowitą nagrodę po długi szczęśliwem życiu na świecie mieć będzie. W Jarosławiu 1 dnia lutego 1634.

Anna z Sztemberku Xiężna Ostrogska
Woiewodzina Wołyńska ręką swą

Tu pieczęć

Примітки:

1. Йдеться про Станіслава Любомирського (1583-1649), з 1625 р. – руського, а з 1638 р. – краківського воєводу. У 1613 році С. Любомирський одружився з Софією Олександрівною Острозькою, дочкою Анни зі Штемберку Костчанки Острозької та Олександра Костянтиновича Острозького (Czapliński W. Lubomirski Stanisław h. Szreniawa (1583-1649) // *Polski Słownik Biograficzny* (afēl – PSB). – Т. XVIII. – S. 42-45).

2. Анна Костчанка Острозька скінчила життя 30 (31) жовтня 1635 року, поховальні ж урочистості відбувалися 7-9 січня 1636 року (Вихованець Т. „Казання” Якуба Собеського при похованні Анни Костчанки Острозької // *Записки Наукового товариства ім. О. Оглоблина*. – Острог, 2003. – Вип. II. – С. 87).

3. Можливо: “Halenkowicz”.

4. Йдеться про Катерину Олександрівну Замойську (Острозьку) (?-1642), дружину на той час коронного підканцлера (з 1628 року) Томаша Замойського (1594-1638).

5. Текст втрачений.

6. Текст втрачений.

7. Текст втрачений.

8. Текст втрачений.

9. Перед цим словом на лівому полі рукопису знак “+”.

10. Батьками Анни зі Штемберку Костчанки Острозької були сандомирський воєвода Ян Костка та його друга дружина Софія Одровонж (Kowalska H. Ostrogska z Kosków Anna (1575-1635) // *Polski Słownik Biograficzny*. – Т. XXIV. – S. 478; Wolff J. *Kniaziowie litewsko-ruscy od końca czternastego wieku*. – Warszawa, 1895. – S. 358). Т. Кемпа говорить, що батьком А. Острозької був не Ян Костка, а Станіслав Костка, підскарбій пруських земель та поморський воєвода (Kempa T. *Konstanty Wasyl Ostrogski (ok. 1524/1525-1608), wojewoda kijowski, marszałek ziemi wołyńskiej*. – Toruń, 1997. – S. 181-182).

11. Йдеться, принаймні, про Костянтина та Януша Олександровичів Острозьких. Місця поховання інших синів Анни Острозької нам невідомі. Про одного лише свого брата Костянтина Олександровича, похованого в ярославському парафіяльному костелі в каплиці, згадує у своєму заповіті Януш Олександрович Острозький, прохаючи поховати там само й себе (Див.: Kus J. *Testament księcia Janusza Pawła Ostrogskiego z 1619 r.* // *Zeszyty muzealne*. – Jarosław, 1998. – Т. II. – S. 116; Вихованець Т. В. *Костянтин і Януш Олександровичі Острозькі*. – Острог, 2001. – С. 33-35).

12. Єзуїтський колегіум в Ярославі було засновано в 1571 році Софією Одровонж (Jarosław // *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995* / *Op. Grzebień L., SJ*. – Kraków, 1996. (on-line: <http://www.jezuici.krakow.pl>); Gottfried K. *Jezuici w Jarosławiu*. – Jarosław, 1933).

13. Перед цим словом на лівому полі рукопису знак “*”.

14. Очевидно, йдеться про бенедиктинок, монастир яких було фундовано в Ярославі у 1612 році (Kowalska H. *Ostrogska z Kostków Anna*. – S. 479; Rychlik J. *Kościół i klasztor P.P. Benedyktynek w Jarosławiu*. – Jarosław, 1903).

15. Очевидно, йдеться про згадуваного вище С. Любомирського.

16. Йдеться про Томаша Замойського (1594-1638), київського воєводу (1618-1628), підканцлера (1628-1635) та великого коронного канцлера (1635-1638). В 1620 році Т. Замойський одружився з Катериною Олександрівною Острозькою, дочкою Анни Костчанки Острозької.

17. Перед цим словом на лівому полі рукопису знак “*”.

18. Тепер Ярослав (Jarosław) у Підкарпатському воєводстві в Польщі.

19. Йдеться про Анну-Алоїзу Олександрівну Ходкевич (Острозьку) (1600-1654), дружину Яна-Кароля Ходкевича, литовського гетьмана (1605-1621), віленського воєводи (1616-1621). А.-А. Острозька одружилася з Я.-К. Ходкевичем у 1620 році.

20. Незрозумілі слова.

21. Це слово написано над рядком.

22. Тепер Вісніч (Wisnicz) у Краківському воєводстві в Польщі.

23. Софія Олександрівна Любомирська (Острозька), пом. 1622 року.

24. Див. прим. 11.

25. Можливо, йдеться про Станіслава Костку, оголошеного в 1604 році благословенним.

26. Частина слова незрозуміла.

27. Незрозуміле слово.

28. Незрозуміле слово.

29. Незрозумілі слова.

30. Незрозуміле слово.

31. Частина слова почорніла, і воно погано прочитується.

32. Текст втрачений.

33. Текст втрачений.

34. Текст втрачений.

35. Текст частково втрачений і не читається.

36. У подружжя Станіслава та Софії Любомирських було троє синів: Олександр-Михайло, Юрій-Себастьян і Костянтин-Яцько, та двоє дочок: Констанція і Христина (Czapliński W. *Lubomirski Stanisław...* – N. 45).

37. Текст частково втрачений, почорнів і не читається.

38. Текст втрачений.

39. Текст втрачений.

40. Текст втрачений.

41. Див. примітку 16.

42. Томаш і Катерина Замойські мали єдиного сина Яна (1627-1665), та двоє дочок – Гризельду-Констанцію (1623-1672) та Йоанну-Барбару (1626-1653) (Zielińska T. *Poczet polskich rodów arystokratycznych*. – Warszawa, 1997. – S. 467-468).

43. Очевидно, йдеться про Катерину Замойську (?-1642) та Анну-Алоїзу Ходкевич (1600-1654).

44. Див. примітки 36 та 42.

45. В рукописі “Rusnego”.